

KOMMISJONSREKOMMANDASJON**2017/EØS/26/45****av 20. september 2010****om regulert tilgang til neste generasjon aksessnett (NGA)**

(2010/572/EU)(*)

EUROPAKOMMISJONEN HAR —

under henvisning til traktaten om Den europeiske unions virkemåte, særlig artikkel 292,

under henvisning til europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/21/EF av 7. mars 2002 om felles rammeregler for elektroniske kommunikasjonsnett og -tjenester (rammedirektivet)⁽¹⁾, særlig artikkel 19 nr. 1,

under henvisning til uttalelser fra Sammenslutningen av europeiske reguleringsmyndigheter for elektronisk kommunikasjon (BEREC) og Kommunikasjonskomiteen (COCOM) og

ut fra følgende betraktninger:

- 1) EUs felles marked for elektroniske kommunikasjons-tjenester, og særlig utviklingen av bredbåndstjenester med svært høy hastighet, er avgjørende for å skape økonomisk vekst og oppnå målene i Europa 2020-strategien. I konklusjonene fra sitt møte i mars 2009 understreket Det europeiske råd spesielt at telekommunikasjon og bredbåndsutbygging spiller en avgjørende rolle for investeringer, skaping av arbeidsplasser og generell økonomisk oppsving i EU. Et av de sju flaggskipinitiativene i Europa 2020-strategien er utarbeidingen av en digital dagsorden for Europa, som ble fremlagt i mai 2010.
- 2) I den digitale dagsorden for Europa er det fastsatt mål for utbyggingen og innføringen av raskt og svært raskt bredbånd samt en rekke tiltak som skal fremme utbyggingen av neste generasjon aksessnett (NGA) basert på optiske fibrer og støtte de betydelige investeringer som vil bli nødvendig i årene som kommer. Denne rekommandasjonen, som må sees i denne sammenheng, har som mål å fremme effektiv investering i og nyskaping innen ny og forbedret infrastruktur, idet det tas behørig hensyn til de risikoer investerende foretak påtar seg, og behovet for å opprettholde en virksom konkurranse, som er en viktig pådriver for investeringer over tid.
- 3) I henhold til artikkel 16 nr. 4 i direktiv 2002/21/EF utarbeider nasjonale reguleringsmyndigheter lovgivningsmessige tiltak for å møte de utfordringer som

følger av overgangen fra kobberbaserte til fiberbaserte nett. De relevante markedene i denne sammenheng er markedene for tilgang til nettinfrastruktur i engrosleddet (marked 4) og bredbåndstilgang i engrosleddet (marked 5). Det er av avgjørende betydning at nasjonale reguleringsmyndigheter samordner sine reguleringsmetoder for å unngå vridninger i det indre marked og for å skape rettssikkerhet for alle investerende foretak. Det bør derfor gis veiledning til nasjonale reguleringsmyndigheter for å forhindre eventuelle uhensiktsmessige avvik mellom reguleringsmetodene, samtidig som nasjonale reguleringsmyndigheter gis anledning til å ta behørig hensyn til nasjonale forhold når de utarbeider hensiktsmessige avhjelpende tiltak. Det utvalg av avhjelpende tiltak som en nasjonal reguleringsmyndighet innfører, bør gjenspeile en forholdsmessig anvendelse av prinsippet om investeringsstigen.

- 4) Denne rekommandasjons virkeområde omfatter hovedsakelig avhjelpende tiltak som skal pålegges operatører som på grunnlag av en markedsanalyse utført i henhold til artikkel 16 i direktiv 2002/21/EF, anses for å ha en sterk markedsstilling. Dersom en duplisering av infrastrukturen er økonomisk ineffektivt eller fysisk umulig, kan medlemsstatene i samsvar med artikkel 12 i nevnte direktiv imidlertid også pålegge foretak som leverer elektroniske kommunikasjonsnett en forpliktelse til å dele ressurser, ettersom det vil bidra til å unngå flaskehals i anleggsinfrastruktur og termineringssegmenter.
- 5) Tilbuds- og etterspørselssituasjonen forventes å endre seg betydelig både på engros- og sluttbrukermarkedet når neste generasjon aksessnett er satt i drift. Det kan derfor bli nødvendig å innføre nye avhjelpende tiltak, og en ny kombinasjon av aktive og passive tilgangsløsninger i marked 4 og 5 kan bli nødvendig.
- 6) Rettssikkerhet er avgjørende for å fremme effektiv investering fra alle operatører. Det er viktig at reguleringsmetoden er konsekvent over tid slik at investorer trygt kan utforme sine forretningsplaner. For å redusere uvissheten knyttet til periodiske gjennomganger av markedet, bør nasjonale reguleringsmyndigheter i størst mulig grad opplyse om hvordan forventede endringer i markedsforholdene kan påvirke de avhjelpende tiltakene.

(*) Denne unionsrettsakten, kunngjort i EUT L 251, 25.9.2010, s. 35, er omhandlet i EØS-komiteens beslutning nr. 175/2012 av 28. september 2012 om endring av EØS-avtalens vedlegg XI (Elektronisk kommunikasjon, audiovisuelle tjenester og informasjonssamfunnstjenester), se EØS-tillegget til Den europeiske unions tidende nr. 70 av 13.12.2012, s. 32.

(1) EFT L 108 av 24.4.2002, s. 33.

- 7) I tilfeller der det bygges ut fibernett på nye steder, bør nasjonale reguleringsmyndigheter gjennomgå og om nødvendig tilpasse eksisterende lovpålagte forpliktelser for å sikre at de gjelder uansett hvilken netsteknologi som anvendes.
- 8) Utbyggingen av neste generasjon aksessnett vil sannsynligvis medføre store endringer i de økonomiske aspektene ved tjenesteyting og i konkurransesituasjonen.
- 9) På bakgrunn av dette bør nasjonale reguleringsmyndigheter foreta en grundig undersøkelse av de nye konkurransevilkårene som utbyggingen av neste generasjon aksessnett medfører. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør fastsette nasjonale geografiske delmarkeder i samsvar med kommisjonsrekommendasjon 2007/879/EF av 17. desember 2007 om relevante produkt- og tjenestemarkeder i sektoren for elektronisk kommunikasjon som kan bli underlagt forhåndsregulering i samsvar med europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/21/EF om felles rammeregler for elektroniske kommunikasjonsnett og -tjenester⁽¹⁾ dersom de entydig kan fastslå vesentlige og objektive forskjeller i konkurransevilkår som er stabile over tid. I situasjoner der det ikke kan påvises at forskjellene i konkurransevilkår kan berettige fastsettelsen av nasjonale geografiske delmarkeder, kan det likevel være hensiktsmessig for nasjonale reguleringsmyndigheter å gripe inn mot avvikende konkurransevilkår mellom ulike områder innenfor et geografisk avgrenset marked, for eksempel på grunn av tilstedeværelsen av flere alternative infrastrukturer eller infrastrukturbaserte operatører, ved å innføre differensierte avhjelpende tiltak og tilgang produkter.
- 10) Overgangen fra kobberbaserte til fiberbaserte nett kan endre konkurransevilkårene i ulike geografiske områder og kan gjøre det nødvendig å gjennomgå den geografiske utbredelsen av marked 4 og 5 eller virkeområdet for de avhjelpende tiltakene som gjelder for marked 4 og 5 i de tilfeller der disse markedene eller tiltakene er blitt segmentert på grunnlag av konkurransen som atskilt tilgang til aksesslinjen har medført.
- 11) Når en sterk markedsstilling påvises på marked 4, bør nasjonale reguleringsmyndigheter treffe egnede avhjelpende tiltak.
- 12) Tilgang til eksisterende anleggsinfrastruktur er avgjørende for utbyggingen av parallelle fibernett. For utbygging av neste generasjon aksessnett er det derfor viktig at nasjonale reguleringsmyndigheter får nødvendige opplysninger for å kunne vurdere om og hvor kabelrør og andre aksesslinjeressurser er tilgjengelige. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør bruke sin myndighet i henhold til direktiv 2002/21/EF til å innhente alle relevante opplysninger om plassering, kapasitet og tilgjengelighet av slike ressurser. Andre operatører bør ideelt sett ha mulighet til å bygge ut sine fibernett samtidig med operatøren med en sterk markedsstilling mot å dele kostnadene ved anleggsarbeidet.
- 13) Å pålegge en plikt til å gi tilgang til anlegg vil bare være virkningsfullt dersom operatøren med en sterk markedsstilling gir tilgang på samme vilkår til egen virksomhet i senere ledd og tredjemenn som søker tilgang. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør ta utgangspunkt i egne erfaringer når de utarbeider framgangsmåter og verktøyer for atskilt tilgang til aksesslinjen for å få på plass de nødvendige forretningsprosesser for bestilling og driftsmessig tilgang til anleggsressurser. Å pålegge operatøren med en sterk markedsstilling en plikt til å offentliggjøre et hensiktsmessig standardtilbud så snart som mulig etter at en tilgangssøker har bedt om dette, er i tråd med målet om å fremme effektiv investering og konkurranse på infrastrukturområdet. Et slikt standardtilbud bør inneholde vilkårene og framgangsmåten for tilgang til anleggsinfrastrukturen, herunder priser for tilgang.
- 14) Kostnadsorienterte priser innebærer en rimelig avkastning på investert kapital. Når investeringer i fysiske eiendeler som ikke lar seg reproducere, som anleggsinfrastruktur, ikke er spesifikke for utbyggingen av neste generasjon aksessnett (og ikke innebærer samme nivå av systemrisiko), bør risikoprofilen for disse investeringene ikke anses for å være forskjellig fra risikoprofilen for eksisterende kobberinfrastruktur.
- 15) Når det er mulig, skal nasjonale reguleringsmyndigheter arbeide for å sikre at nybygde ressurser som tilhører operatøren med en sterk markedsstilling, er utformet slik at flere operatører tillates å bygge ut sine fiberkabler.
- 16) Når det gjelder fiber til hjemmet (FTTH), vil dobbel utbygging av termineringssegmentet i fiberlinjen normalt være kostbart og ineffektivt. For å muliggjøre bærekraftig konkurranse på infrastrukturområdet er det derfor nødvendig at det gis tilgang til termineringssegmentet i fiberinfrastrukturen som operatøren med en sterk markedsstilling bygger ut. For å sikre effektiv adgang er det viktig at det gis tilgang på et nivå i nettet til operatøren med en sterk markedsstilling som gjør det mulig for nyinntredere å oppnå det minste effektive volum som kreves for at konkurransen skal være virksom og bærekraftig. Om nødvendig kan det kreves særskilte grensesnitt for å sikre effektiv tilgang.
- 17) For å sikre effektiv tilgang til termineringssegmentet må det stilles krav om innsyns- og likebehandlingsplikt. Når det anmodes om dette, må operatøren med en sterk markedsstilling offentliggjøre et hensiktsmessig standardtilbud innen kort tid slik at tilgangssøkere får mulighet til å foreta investeringsvalg.
- 18) Nasjonale reguleringsmyndigheter må sikre at prisene for tilgang gjenspeiler de kostnader som operatøren med en sterk markedsstilling faktisk bærer, og at det tas behørig hensyn til investeringsrisikoen.

⁽¹⁾ EUT L 344 av 28.12.2007, s. 65.

- 19) Nett med flerfiberkabler koster marginalt mer å bygge ut enn nett med enkeltfiberkabler, men gir alternative operatører anledning til å kontrollere sine egne tilkoplinger fram til sluttbrukeren. Disse nettene vil sannsynligvis bidra til bærekraftig konkurranse på lang sikt i tråd med målene i EUs rammeregler. Det er derfor ønskelig at nasjonale reguleringsmyndigheter benytter sin myndighet til å legge til rette for utbygging av flerfiberkabler i termineringssegmentet, idet det tas særlig hensyn til etterspørselen og kostnadene det innebærer.
- 20) Alternative operatører, hvorav noen allerede har bygd ut sine egne nett med henblikk på atskilt tilgang til kobberaksesslinjen til operatøren med en sterk markedsstilling, må gis hensiktsmessige tilgangsprodukter slik at de fortsatt kan delta i konkurransen når neste generasjon aksessnett bygges ut. Når det gjelder FTTH-nett, kan disse tilgangsproduktene bestå av tilgang til anleggsinfrastruktur, tilgang til termineringssegmentet, atskilt tilgang til fiberlinjen (herunder mørk fiber) eller eventuelt bredbåndstilgang i engrosleddet. Dersom avhjelpende tiltak pålagt marked 4 fører til virksom konkurranse i tilsvarende senere markedsledd, i hele markedet eller i visse geografiske områder, kan andre tiltak oppheves i de berørte markedene eller områdene. Slik oppheving vil for eksempel være hensiktsmessig dersom avhjelpende tiltak som er pålagt for å sikre fysisk tilgang, har gjort at avhjelpende tilleggstiltak som gjelder bitstrøm, er blitt overflødige. Videre kan nasjonale reguleringsmyndigheter i unntakstilfeller avstå fra å innføre påbud om atskilt tilgang til fiberlinjen i geografiske områder der tilstedeværelsen av flere alternative infrastrukturer, som FTTH-nett og/eller kabelnett, i kombinasjon med konkurransedyktige tilbud om atskilt tilgang, sannsynligvis vil føre til virksom konkurranse i senere ledd.
- 21) Forpliktelsene som er pålagt i henhold til artikkel 16 i direktiv 2002/21/EF, bygger på det fastslåtte problemets art, uten hensyn til hvilken teknologi eller arkitektur en operatør med en sterk markedsstilling har benyttet. Om en operatør med en sterk markedsstilling bygger ut en nettopologi som bygger på punkt-til-flerpunkt eller punkt-til-punkt bør derfor ikke i seg selv påvirke valget av avhjelpende tiltak, ettersom det finnes ny teknologi for atskilt tilgang som kan løse eventuelle tekniske problemer i så måte. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør i en overgangsperiode kunne treffe tiltak med krav om alternative tilgangsprodukter som er den beste erstatningsløsningen for fysisk atskilt tilgang, forutsatt at disse produktene er ledsaget av de best egnede sikkerhetstiltak for å sikre likeverdig tilgang og virksom konkurranse⁽¹⁾. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør i slike tilfeller uansett stille krav om atskilt fysisk tilgang så snart dette er teknisk og forretningsmessig mulig.
- 22) Dersom det stilles krav om atskilt tilgang til fiberlinjen, bør det nåværende standardtilbudet om atskilt tilgang til aksesslinjen endres slik at det omfatter alle relevante vilkår for tilgang, herunder økonomiske vilkår for atskilt tilgang til fiberlinjen, i samsvar med vedlegg II til europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/19/EF⁽²⁾. Slike endringer bør offentliggjøres uten unødig opphold slik at tilgangssøkere får den nødvendige grad av innsyn og planleggingssikkerhet.
- 23) Utbyggingen av FTTH-nett vil normalt innebære betydelig risiko på grunn av de høye utbyggingskostnadene per husholdning og det fortsatt lave antallet sluttbrukertjenester som krever forbedrede egenskaper (for eksempel høyere hastighet) som bare kan leveres via fiber. For at investeringer i fiber skal lønne seg, må nye tjenester som tilbys via neste generasjon aksessnett på kort og mellomlang sikt, få gjennomslag. De kapitalkostnader som operatørene med en sterk markedsstilling baserer sine tilgangspriser på, bør gjenspeile investeringsrisikoen, som er høyere enn ved investeringer i dagens kobberbaserte nett.
- 24) En spredning av utbyggingsrisikoen kan føre til raskere og mer effektiv utbygging av neste generasjon aksessnett. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør derfor vurdere de prisordninger operatørene med en sterk markedsstilling foreslår for å spre investeringsrisikoen.
- 25) Dersom operatører med en sterk markedsstilling tilbyr lavere priser for atskilt tilgang til fiberlinjen i bytte mot forpliktelser i form av langsiktige kontrakter eller kontrakter knyttet til volum, bør dette ikke anses som utilbørlig forskjellsbehandling dersom nasjonale reguleringsmyndigheter finner det godtgjort at den lavere prisen korrekt gjenspeiler en faktisk reduksjon i investeringsrisikoen. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør imidlertid sikre at slike ordninger for prisfastsettelse ikke fører til marginskvis som kan forhindre effektiv markedsadgang.
- 26) Marginskvis kan påvises ved å vise at operatøren med en sterk markedsstilling i sin virksomhet i senere ledd ikke kunne drive lønnsomt på grunnlag av den prisen som operatøren med en sterk markedsstilling i sin virksomhet i tidligere ledd krever av sine konkurrenter (kriteriet «like effektiv konkurrent»). Alternativt kan marginskvis også påvises ved å vise at marginen mellom prisen for tilgang som kreves av konkurrenter i tidligere markedsledd og prisen som operatøren med en sterk markedsstilling krever i sin virksomhet i senere markedsledd, ikke er tilstrekkelig stor til at en rimelig

⁽¹⁾ Se også betragtning 60 i europaparlaments- og rådsdirektiv 2009/140/EF (EUT L 337 av 18.12.2009, s. 37).

⁽²⁾ EFT L 108 av 24.4.2002, s. 7.

effektiv tjenesteyter i et senere markedsledd kan oppnå en rimelig fortjeneste (kriteriet «rimelig effektiv konkurrent»). Når det gjelder forutgående priskontroller med sikte på å opprettholde virksom konkurranse mellom operatører som ikke har samme stordriftsfordeler og rekkevidde, og som har forskjellige enhetskostnader i sine nett, er kriteriet «rimelig effektiv konkurrent» vanligvis best egnet. Videre bør vurderingen av eventuell marginskvis utføres over et passende tidsrom. For å bedre forutsigbarheten bør nasjonale reguleringsmyndigheter på forhånd opplyse om hvilken metode de vil bruke ved valg av forsøk med imputering, hvilke parametre som skal benyttes, og hvilke korrigerende tiltak som skal iverksettes dersom det påvises marginskvis.

- 27) Nett med flerfiberkabler sikrer at tilgangssøkere kan få full kontroll over fiberkablene uten å måtte foreta kostbare dobbeltinvesteringer eller risikere forskjellsbehandling dersom det stilles krav om atskilt tilgang til enkeltfiber-nett. Nett med flerfiberkabler vil derfor sannsynligvis medføre tidligere og sterkere konkurranse i senere markedsledd. Saminvestering i neste generasjon aksessnett kan redusere både kostnadene og risikoene som påløper et investerende foretak, og kan dermed føre til bredere utbygging av FTTH-nett.
- 28) Ordninger for saminvestering i FTTH-nett med flerfiberkabler kan under visse forutsetninger føre til en situasjon med virksom konkurranse i de geografiske områdene som omfattes av saminvesteringen. Disse forutsetningene kan særlig være antallet operatører som deltar, hvordan det felleskontrollerte nettet er bygd opp, samt andre ordninger mellom medinvestorene som har som formål å sikre virksom konkurranse i senere markedsledd. I en slik situasjon, dersom konkurransevilkårene på de berørte områdene er vesentlig og objektivt forskjellige fra de forhold som råder på andre områder, kan dette berette at det fastsettes et eget marked der det i henhold til en markedsanalyse i samsvar med artikkel 16 i direktiv 2002/21/EF ikke foreligger en sterk markedsstilling.
- 29) Nasjonale reguleringsmyndigheter bør vurdere kostnadene ved atskilt tilgang til delaksesslinjen. Når det er hensiktsmessig, bør nasjonale reguleringsmyndigheter på forhånd rådføre seg med alternative operatører som potensielt kan være interessert i å dele koplingskap, og på grunnlag av dette fastsette hvor koplingskapene bør plasseres og hvordan kostnadene bør fordeles.
- 30) Når nasjonale reguleringsmyndigheter innfører forpliktelser om atskilt tilgang til delaksesslinjer, bør de treffe egnede tiltak med hensyn til nettet for overføring mellom aksessnett og tilbyders tilkoplingspunkt («backhaul») for at forpliktelsene skal være virkningsfulle. Tilgangssøkere bør kunne velge den løsning som best oppfyller deres behov, enten det er

mørk fiber (og om relevant kobber), backhaul via Ethernet eller tilgang til kabelrør. Nasjonale reguleringsmyndigheter kan om nødvendig treffe tiltak med hensyn til hensiktsmessig størrelse på koplingskap som eies av operatøren med en sterk markedsstilling.

- 31) Innsyn i vilkårene for tilgang til delaksesslinjer kan best sikres ved at de inntas i nåværende standardtilbud om atskilt tilgang til aksesslinjen. Det er viktig at dette kravet om åpenhet gjelder alle deler som kreves for levering av atskilt tilgang til delaksesslinjer, herunder backhaul og tilleggstjenester for å sikre fortsatt konkurransedyktige tilbud. Standardtilbudet bør inneholde alle prisvilkår slik at nye operatører kan beregne lønnsomheten av atskilt tilgang til delaksesslinjen.
- 32) På samme måte som når prisen fastsettes for atskilt tilgang til aksesslinjen skal prisfastsettelsen for alle elementer som er nødvendig for atskilt tilgang til delaksesslinjen, være kostnadsorientert og i tråd med de metoder som anvendes ved prisfastsettelse for atskilt tilgang til kobberlinjer. Utskiftningen av kobber med fiber fram til et mellomliggende forgreningspunkt utgjør en viktig investering som innebærer en viss risiko, selv om risikoen anses for å være mindre enn for FTTH-nett, i hvert fall i tett befolkede områder, med tanke på de relative utbyggingskostnadene per husholdning og usikkerheten med hensyn til etterspørsel etter forbedrede eller oppgraderte tjenester.
- 33) Nasjonale reguleringsmyndigheter bør anvende prinsippene om likebehandling for å unngå at sluttbrukerleddet til operatøren med en sterk markedsstilling får tidsmessige fordeler. Sistnevnte bør være forpliktet til å ajourføre sitt tilbud om bitstrømtilgang i engrosleddet før nye fiberbaserte tjenester for sluttbrukere lanseres, slik at konkurrerende operatører får rimelig tid til å reagere på lanseringen av slike produkter. Seks måneder anses for å være rimelig tid til å gjøre de nødvendige justeringer, med mindre andre virkningsfulle sikkerhetstiltak er på plass som garanterer likebehandling.
- 34) Det forventes at fiberbaserte produkter for bredbåndstilgang i engrosleddet vil være teknisk konfigurert på måter som gir bedre fleksibilitet og forbedrede tjenester i forhold til kobberbaserte bitstrømprodukter. For å fremme konkurransen på sluttbrukermarkedet er det viktig at tjenestenes ulike egenskaper gjenspeiles i ulike regulerte produkter basert på neste generasjon aksessnett, herunder tjenester som retter seg mot bedriftsmarkedet.
- 35) Forskjellige bitstrømprodukter, som i senere ledd kan skilles fra hverandre med hensyn til for eksempel båndbredde, pålitelighet, tjenestekvalitet eller andre parametre, kan leveres via et neste generasjon aksessnett.

- 36) Nye avhjelpende tiltak med hensyn til tilgang må spesifiseres nøye, for eksempel med hensyn til tekniske protokoller og grensesnitt som brukes til samtrafikk mellom optiske nett, eller omfanget av eller egenskapene ved nye avhjelpende tiltak med hensyn til bitstrøm. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør samarbeide med hverandre og med internasjonale standardiseringsorganer og berørte parter i bransjen om å utarbeide felles tekniske standarder på dette området.
- 37) Når forutgående prisregulering anvendes, bør prisene for bitstrømtilgang i engrosleddet være kostnadsbaserte. Nasjonale reguleringsmyndigheter kan eventuelt benytte andre egnede metoder for priskontroll, herunder for eksempel «pris-minus»-metoden, i de tilfeller der sluttbrukerleddet til operatøren med en sterk markedsstilling er underlagt tilstrekkelige konkurransebegrensninger. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør fastsette ulike priser for ulike bitstrømprodukter i den grad slike prisdifferanser kan rettfærdiggjøres ut fra de underliggende kostnadene ved å tilby tjenesten, slik at alle operatører kan dra nytte av vedvarende prisdifferensiering på både engros- og sluttbrukerplan. Ved fastsettelse av prisen for tilgang bør det tas behørig hensyn til den risiko operatøren med en sterk markedsstilling påtar seg.
- 38) I visse områder kan de avhjelpende tiltakene med hensyn til tilgang være så virkningsfulle at det ikke blir nødvendig å innføre en plikt til å gi bredbåndstilgang i engrosleddet for å oppnå virksom konkurranse i senere markedsledd. Særlig når en operatør med en sterk markedsstilling har bygd ut et FTTH-nett og faktisk atskilt tilgang til fiberlinjen er tilgjengelig for alternative operatører (særlig i punkt-til-punkt-nett) kan en nasjonal reguleringsmyndighet vurdere det dit hen at slik tilgang er tilstrekkelig til å sikre virksom konkurranse i senere markedsledd, særlig i tett befolkede områder. Å avstå fra å pålegge en plikt til å gi bredbåndstilgang i engrosleddet kan i slike tilfeller skape større investeringsincentiver for alle operatører og fremme raskere utbygging.
- 39) Når dokumentert erfaring har vist at funksjonell atskillelse eller lignende ordninger har medført helt likeverdig tilgang til neste generasjon aksessnett for alternative operatører og de senere leddene til operatøren med en sterk markedsstilling, og når det senere leddet til operatøren med en sterk markedsstilling er underlagt tilstrekkelige konkurransebegrensninger, står nasjonale reguleringsmyndigheter friere når de skal utforme avhjelpende tiltak med hensyn til tilgang til bredbåndsnettet i engrosleddet. Særlig kan fastsettelsen av prisen på bitstrømprodukter overlates til markedet. For å unngå konkurransebegrensende virkninger vil det imidlertid være avgjørende at markedet overvåkes nøye, og at det utføres en egnet undersøkelse av marginskvis.
- 40) Operatører som allerede har tilgang, har en berettiget interesse av å få tilstrekkelig tid til å forberede seg på de endringer som får vesentlig innvirkning på deres investeringer og virksomhetsmodell. I mangel av kommersielle avtaler bør nasjonale reguleringsmyndigheter påse at det foreligger en egnet migreringsstrategi. En slik migreringsstrategi bør være åpen og detaljert nok til at operatører som allerede har tilgang, kan forberede seg på endringene, og blant annet inneholde regler for eventuelt arbeid som skal utføres i fellesskap av tilgangssøkere og operatøren med en sterk markedsstilling, og nøyaktig hvordan avviklingen av samtrafikkpunkter skal gjennomføres. Gjeldende forpliktelser for operatører med en sterk markedsstilling bør opprettholdes i en passende overgangsperiode. Denne overgangsperioden bør være i tråd med den normale investeringsperioden for atskilt tilgang til en aksesslinje eller delaksesslinje, som vanligvis er fem år. Dersom operatøren med en sterk markedsstilling tilbyr likeverdig tilgang ved hovedkopling, kan nasjonale reguleringsmyndigheter fastsette en kortere periode.
- 41) Når en operatør med en sterk markedsstilling planlegger å erstatte en del av sitt eksisterende kobberaksessnett med fiber og utvikle samtrafikkpunkter som er i bruk, bør nasjonale reguleringsmyndigheter innhente relevante opplysninger fra operatøren med en sterk markedsstilling og i henhold til artikkel 9 nr. 1 i direktiv 2002/19/EF påse at foretak som har tilgang til nettet til operatøren med en sterk markedsstilling, får alle nødvendige opplysninger i god tid slik at de kan tilpasse sine egne nett og nettutbyggingsplaner. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør fastsette i hvilket format disse opplysningene skal framlegges og hvor detaljerte de skal være, samtidig som de sikrer at opplysningene benyttes bare for det formål de er ment og at fortroligheten ivaretas i hele prosessen —

UTFORMET DENNE REKOMMANDASJON:

Mål og virkeområde

1. Målet med denne rekommandasjon er å bidra til utviklingen av et felles marked ved å bedre rettssikkerheten og fremme investering, konkurranse og nyskaping i markedet for bredbåndstjenester, særlig i overgangen til neste generasjon aksessnett (NGA).
2. I denne rekommandasjon fastsettes en felles metode for å fremme en enhetlig gjennomføring av avhjelpende tiltak med hensyn til neste generasjon aksessnett, på grunnlag av en framgangsmåte for markedsanalyse i henhold til direktiv 2002/19/EF og 2002/21/EF.
3. Når nasjonale reguleringsmyndigheter i forbindelse med markedsanalyser som blir gjennomført i henhold til artikkel 16 i direktiv 2002/21/EF, vurderer å innføre avhjelpende tiltak, bør de utarbeide virkningsfulle tiltak i samsvar med de nevnte direktiver og den felles metode som fastsettes i denne rekommandasjon. I henhold til rammereglene har nasjonale reguleringsmyndigheter en rekke avhjelpende tiltak til rådighet og kan utforme

egnede tiltak for å håndtere markedssvikt og oppnå reguleringsmålene i den enkelte medlemsstat. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør ta hensyn til avtaler som operatørene har inngått for å spre risikoene forbundet med utbygging av fiberoptiske nett for tilkopling av boliger eller bygninger, og for å fremme konkurranse.

Enhetlig strategi

4. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør bruke sin myndighet i henhold til artikkel 5 i direktiv 2002/21/EF til å sikre at operatørene med en sterk markedsstilling framlegger alle de opplysninger som er nødvendige for å kunne utforme egnede lovgivningsmessige tiltak for overgangen til neste generasjon aksessnett, for eksempel opplysninger om planlagte endringer i operatørenes nettopologi eller i tilgjengeligheten av kabelrør.
5. Ved gjennomgåelsen av marked 4 og 5 i rekommandasjon 2007/879/EF bør det tas hensyn til neste generasjon aksessnett, og den bør gjennomføres av den enkelte nasjonale reguleringsmyndighet på en samordnet måte og til rett tid. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør sikre at de avhjelpende tiltakene som innføres for marked 4 og 5, er i samsvar med hverandre.
6. Dersom de relevante markedsanalysene viser at markedsvilkårene i all hovedsak er konstante, bør nasjonale reguleringsmyndigheter anvende en ensartet reguleringsmetode i hele den relevante analyseperioden. Om mulig bør nasjonale reguleringsmyndigheter i sine vedtak forklare hvordan de har tenkt å tilpasse de avhjelpende tiltakene for marked 4 og 5 ved framtidige gjennomganger av markedet for å ta hensyn til sannsynlige endringer i markedsforholdene.
7. Når nasjonale reguleringsmyndigheter iverksetter symmetriske tiltak i henhold til artikkel 12 i direktiv 2002/21/EF som gir tilgang til et foretaks anleggsinfrastruktur og termineringssegment, bør de treffe gjennomføringstiltak i henhold til artikkel 5 i direktiv 2002/19/EF.
8. I tilfeller der aksessnettet bygges ut med fiber på nye steder, bør nasjonale reguleringsmyndigheter ikke kreve at operatøren med en sterk markedsstilling i tillegg bygger ut et parallelt kobbernett for å oppfylle sine gjeldende forpliktelser, herunder plikt til å tilby leveringspliktige tjenester, men tillate at operatøren tilbyr produkter eller tjenester over fibernet som funksjonsmessig tilsvare eventuelle eksisterende regulerte produkter eller tjenester.

Geografiske forskjeller

9. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør undersøke forskjeller i konkurransevilkårene i ulike geografiske områder for å fastslå om det er nødvendig å fastsette nasjonale geografiske delmarkeder eller innføre differensierte avhjelpende tiltak. I de tilfeller der forskjellene i konkurransevilkår er stabile og betydelige, bør nasjonale reguleringsmyndigheter fastsette nasjonale

geografiske delmarkeder i samsvar med rekommandasjon 2007/879/EF. I andre tilfeller bør nasjonale reguleringsmyndigheter overvåke om utbyggingen av neste generasjon aksessnett og den påfølgende utviklingen i konkurransevilkårene i et geografisk avgrenset marked gjør det berettiget å innføre differensierte avhjelpende tiltak.

10. I tilfeller der det tidligere har vært fastsatt nasjonale geografiske delmarkeder eller avhjelpende tiltak for marked 5 som avhenger av tilgangsprodukter i marked 4, som kan bli overflødige på grunn av utbyggingen av neste generasjon aksessnett, bør segmenteringen eller tiltakene gjennomgås på nytt.

Definisjoner

11. I denne rekommandasjon menes med:

«neste generasjon aksessnett» (NGA) kabelbaserte aksessnett som helt eller delvis består av optiske deler, og som kan levere bredbåndstilgangstjenester med forbedrede egenskaper (for eksempel høyere hastighet) sammenlignet med de tjenester som leveres via det eksisterende kobbernettet. I de fleste tilfeller er neste generasjon aksessnett et resultat av en oppgradering av et eksisterende aksessnett med kobber- eller koaksialkabler,

«anleggsinfrastruktur» fysiske aksesslinjeresressurser bygd ut av en operatør som tilbyr elektroniske kommunikasjonstjenester, som inneholder aksesslinjekabler som kobber-, fiberoptikk- og koaksialkabler. Det viser generelt, men ikke alltid, til elementer på eller under bakken, som rør, kabelrør, mannhull og master,

«kabelrør» underjordisk rør eller ledning benyttet til å føre kabler (fiber, kobber eller koaksial) i et basis- eller aksessnett,

«mannhull» hull, vanligvis med lokk, som en person kan benytte for å ta seg ned i et underjordisk kammer som rommer et tilgangspunkt der det kan utføres krysskoplinger eller vedlikehold på underjordiske kabler for elektronisk kommunikasjon,

«hovedtilknytningspunkt» (Metropolitan Point of Presence, MPoP) samtrafikkpunktet mellom aksess- og basisnettene til en operatør av neste generasjon aksessnett. For kobberaksessnettet tilsvare det hovedkoplingen. Alle abonnenttilknytninger til neste generasjon aksessnett i et gitt område (vanligvis en by eller bydel) er sentralisert til en optisk kopling i hovedtilknytningspunktet. Fra den optiske koplingen er NGA-linjene koplet til NGA-operatørens eller andre operatørers basisnettutstyr, eventuelt via mellomliggende backhaul-forbindelser der utstyret ikke er samlokalisert i hovedtilknytningspunktet,

«forgreningspunkt» et mellomliggende knutepunkt i et neste generasjon aksessnett der en eller flere fiberkabler som kommer fra hovedtilknytningspunktet (tilførselssegmentet) deles og forgrenes for å koples til sluttbrukerens lokaler (terminerings- eller inntakssegmentet). Et forgreningspunkt betjener normalt flere bygninger eller hus. Det kan være plassert enten i nederste del av en bygning (flerbolighus) eller i gaten. Et forgreningspunkt inneholder en kopling som samler inntakskablene og eventuelt ikke-strømførende utstyr som optiske signalfordelere,

«termineringssegment» et segment i et neste generasjon aksessnett som knytter en sluttbrukers lokaler til det første forgreningspunktet. Termineringssegmentet omfatter dermed vertikale ledninger inne i bygningen og eventuelle horisontale ledninger fram til en optisk signalfordeler i bygningens kjeller eller i et mannhull i nærheten,

«fiber til hjemmet» eller «FTTH» et aksessnett som består av fiberoptiske kabler i både tilførsels- og inntakssegmentet i aksessnettet, dvs. som knytter kundens lokaler (huset eller leiligheten i et flerbolighus) til hovedtilknytningspunktet med optiske fibrer. I denne rekommendasjon menes med FTTH både «fiber til hjemmet» og «fiber til bygningen» (FTTB),

«FTTH basert på flerfiber» en form for fiberutbygging der investoren bygger ut flere fiberlinjer enn vedkommende trenger for eget formål i både tilførsels- og inntakssegmentene av aksessnettet for å selge tilgang til de ekstra fiberlinjene til andre operatører, særlig i form av ujenkallelige bruksretter,

«saminvestering i FTTH» en ordning mellom uavhengige tilbydere av elektroniske kommunikasjonstjenester med sikte på å bygge ut FTTH-nett i fellesskap, særlig i mindre tettbefolkede områder. Saminvestering dekker ulike juridiske ordninger, men medinvestorene vil typisk bygge nettinfrastruktur og dele den fysiske tilgangen til denne infrastrukturen.

Tilgang til fysisk nettinfrastruktur i engrosledet (marked 4)

12. Når en sterk markedsstilling påvises på marked 4, bør nasjonale reguleringsmyndigheter innføre egnede avhjelpende tiltak, idet det særlig tas hensyn til prinsippene fastsatt nedenfor.

Tilgang til anleggsinfrastrukturen til operatøren med en sterk markedsstilling

13. Der det er ledig kapasitet i kabelrør, bør nasjonale reguleringsmyndigheter stille krav om tilgang til anleggsinfrastrukturen. Tilgang bør gis i samsvar med likeverdighetsprinsippet som fastsatt i vedlegg II.
14. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør sikre at tilgang til eksisterende anleggsinfrastruktur gis til kostnadsorienterte priser i samsvar med vedlegg I.

15. I de tilfeller der det anmodes om et standardtilbud om tilgang til anleggsinfrastruktur, bør nasjonale reguleringsmyndigheter stille krav om at et slikt tilbud gis så raskt som mulig. Standardtilbudet bør være tilgjengelig senest seks måneder etter at anmodningen ble framsatt.
16. I henhold til etterspørselen i markedet bør nasjonale reguleringsmyndigheter oppmuntre eller, dersom dette er mulig i henhold til nasjonal lovgivning, pålegge operatøren med en sterk markedsstilling en plikt til å installere tilstrekkelig kapasitet i forbindelse med utbygging av anleggsinfrastruktur til at andre operatører kan benytte seg av disse ressursene.
17. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør samarbeide med andre myndigheter for å opprette en database som inneholder opplysninger om geografisk beliggenhet, tilgjengelig kapasitet og andre fysiske egenskaper for all anleggsinfrastruktur som kan benyttes i utbyggingen av fiberoptiske nett i et gitt marked eller markedssegment. En slik database bør være tilgjengelig for alle operatører.

Tilgang til termineringssegmentet i et FTTH-nett

18. I de tilfeller der en operatør med en sterk markedsstilling bygger ut et FTTH-nett, bør nasjonale reguleringsmyndigheter i tillegg til å stille krav om tilgang til anleggsinfrastrukturen, stille krav om tilgang til termineringssegmentet i aksessnettet til operatøren med en sterk markedsstilling, herunder ledninger inne i bygninger. For dette formål bør nasjonale reguleringsmyndigheter i samsvar med artikkel 12 nr. 1 i direktiv 2002/19/EF pålegge operatøren med en sterk markedsstilling å framlegge detaljerte opplysninger om aksessnettets arkitektur og etter å ha rådført seg med potensielle tilgangssøkere om aktuelle tilgangspunkter, fastsette hvor forgreningspunktet for termineringssegmentet i aksessnettet bør være plassert for å gi tilgang. I denne forbindelse bør nasjonale reguleringsmyndigheter ta hensyn til at antallet sluttbrukertilkoplinger tilknyttet forgreningspunktet vil måtte være tilstrekkelig stort til å sikre kommersiell levedyktighet for tilgangssøkeren.
19. Operatøren med en sterk markedsstilling bør pålegges en plikt til å gi tilgang til forgreningspunktene i samsvar med likeverdighetsprinsippet som fastsatt i vedlegg II. I de tilfeller det anmodes om et standardtilbud om tilgang til termineringssegmentet, bør nasjonale reguleringsmyndigheter stille krav om at et slikt tilbud gis så raskt som mulig. Standardtilbudet bør være tilgjengelig senest seks måneder etter at anmodningen ble framsatt.
20. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør sikre at tilgang til termineringssegmentet gis til kostnadsorienterte priser i samsvar med vedlegg I.
21. I henhold til etterspørselen i markedet bør nasjonale reguleringsmyndigheter oppmuntre eller, dersom dette er mulig i henhold til nasjonal lovgivning, pålegge operatøren med en sterk markedsstilling en plikt til å bygge ut flerfiberkabler i termineringssegmentet.

Atskilt tilgang til fiberlinjen i et FTTH-nett

22. I samsvar med prinsippene fastsatt i direktiv 2002/19/EF⁽¹⁾ bør nasjonale reguleringsmyndigheter i prinsippet pålegge operatører med en sterk markedsstilling som bygger ut FTTH-nett, en plikt til å gi atskilt tilgang til fiberlinjen. Eventuelle unntak kan være berettiget bare i geografiske områder der tilstedeværelsen av flere alternative infrastrukturer, som FTTH-nett og/eller kabelnett, i kombinasjon med konkurransedyktige tilbud om tilgang, sannsynligvis vil føre til virksom konkurranse i senere ledd. Et pålegg om atskilt tilgang til fiberlinjen bør være ledsaget av egnede tiltak for å sikre samlokalisering og backhaul. Tilgang skal gis på det best egnede punktet i nettet, som normalt vil være hovedtilknytningspunktet (MPoP).
23. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør stille krav om atskilt tilgang til fiberlinjen uavhengig av hvilken nettarkitektur og teknologi som benyttes av operatøren med en sterk markedsstilling.
24. Nåværende standardtilbud om atskilt tilgang til aksesslinjen bør så snart som mulig suppleres med tilbud om atskilt tilgang til fiberlinjen. Vedlegg II til direktiv 2002/19/EF inneholder en liste over vilkår som minst må inngå i standardtilbudet for atskilt tilgang til aksesslinjen, og som bør gjelde tilsvarende for atskilt tilgang til fiberlinjen. Standardtilbudet bør være tilgjengelig så raskt som mulig og senest seks måneder etter at en nasjonal reguleringsmyndighet har pålagt en plikt til å gi tilgang.
25. Prisen på atskilt tilgang til fiberlinjen bør være kostnadsorientert. Når prisen på atskilt tilgang til fiberlinjen fastsettes, bør nasjonale reguleringsmyndigheter ta behørig hensyn til ytterligere og kvantifiserbare investeringsrisikoer som operatøren med en sterk markedsstilling påtar seg. I prinsippet bør denne risikoen gjenspeiles i et påslag på kapitalkostnadene for den relevante investeringen som fastsatt i vedlegg I.
26. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør også vurdere de prisordninger operatørene med en sterk markedsstilling foreslår for å spre investeringsrisikoen. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør bare godkjenne slike ordninger når de finner det godtgjort at operatøren med en sterk markedsstilling har framlagt alle relevante opplysninger om investeringen, og bare dersom slike ordninger ikke virker diskriminerende eller utestengende. Kriteriene for å vurdere slike prisordninger er fastsatt i vedlegg I.
27. I slike tilfeller bør nasjonale reguleringsmyndigheter sikre at det er en tilstrekkelig margin mellom engros- og sluttbrukerprisene til at en effektiv konkurrent kan etablere seg på markedet. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør derfor kontrollere prisfastsettelsen til operatøren med en sterk markedsstilling ved å gjennomføre en korrekt spesifisert marginskvisundersøkelse over et passende tidsrom. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør på forhånd angi hvilken metode de

vil bruke ved valg av imputeringsforsøk, hvilke parametere som skal benyttes i undersøkelsen av marginskvis, og hvilke korrigerende tiltak som skal iverksettes dersom det påvises marginskvis.

28. I de tilfeller der konkurransevilkårene i et område der flere medinvestorer i fellesskap bygger ut et FTTH-nett basert på flerfiberkabler er vesentlig forskjellige, dvs. så forskjellige at det berettiger fastsettelse av separate geografiske markeder, bør nasjonale reguleringsmyndigheter i løpet av markedsanalysen undersøke om det i lys av den grad av infrastrukturkonkurranse som oppstår som følge av saminvesteringen, er behov for å fastslå at det foreligger en sterk markedsstilling i det berørte markedet. I denne sammenheng bør nasjonale reguleringsmyndigheter særlig undersøke om den enkelte medinvestor får helt likeverdig og kostnadsorientert tilgang til den felles infrastrukturen, og om medinvestorene konkurrerer effektivt i senere markedsledd. De bør også undersøke om medinvestorene installerer tilstrekkelig kabelrørkapasitet til bruk for tredjemenn og gir kostnadsorientert tilgang til denne kapasiteten.

Tilgangsforpliktelser for FTTN-nett

29. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør pålegge en plikt til å gi atskilt tilgang til den kobberbaserte delaksesslinjen. Avhjelpende tiltak med hensyn til atskilt tilgang til den kobberbaserte delaksesslinjen bør suppleres med tiltak knyttet til backhaul, herunder backhaul via fiber og Ethernet der dette er relevant, og med ytterligere avhjelpende tiltak som sikrer effektivitet og levedyktighet, som tilgang til samlokaliseringsressurser uten forskjellsbehandling, eller i mangel av slike, likeverdig samlokalisering. Standardtilbudet bør være tilgjengelig så raskt som mulig og senest seks måneder etter at en nasjonal reguleringsmyndighet har pålagt en plikt til å gi tilgang.
30. Når nasjonale reguleringsmyndigheter pålegger atskilt tilgang til den kobberbaserte delaksesslinjen, bør det kreves at operatøren med en sterk markedsstilling supplerer nåværende standardtilbud om atskilt tilgang til aksesslinjen med alle nødvendige elementer. Prisen på tilgang til alle elementer bør være kostnadsorientert i samsvar med vedlegg I.

Bredbåndstilgang i engrosleddet (marked 5)

31. Når en sterk markedsstilling påvises på marked 5, bør de avhjelpende tiltakene med hensyn til bredbåndstilgang i engrosleddet opprettholdes eller endres for nåværende tjenester og deres erstatninger. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør betrakte bredbåndstilgang i engrosleddet via VDSL som en erstatning for eksisterende bredbåndstilgang i engrosleddet via rene kobberlinjer.
32. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør i prinsippet pålegge operatøren med en sterk markedsstilling en plikt til å gjøre nye bredbåndstilgangsprodukter i engrosleddet tilgjengelig senest seks måneder før operatøren med en sterk markedsstilling eller dennes datterselskaper i sluttbrukerleddet markedsfører sine egne tilsvarende NGA-tjenester for sluttbrukerleddet, med mindre det finnes andre virkningsfulle tiltak som sikrer likebehandling.

⁽¹⁾ Se særlig betraktning 19.

33. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør stille krav om at de ulike produktene som tilbys i engrosleddet, best mulig gjenspeiler de tekniske egenskapene til NGA-infrastrukturen med hensyn til båndbredde og kvalitet slik at alternative operatører kan konkurrere effektivt, også når det gjelder tjenester som retter seg mot bedriftsmarkedet.
34. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør samarbeide med hverandre for å fastsette egnede tekniske spesifikasjoner for bredbåndstilgangsprodukter i engrosleddet som tilbys via neste generasjon aksessnett, og gi opplysninger til internasjonale standardiseringsorganer for å lette utarbeidingen av relevante bransjestandarder.
35. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør i prinsippet pålegge kostnadsorientering på leveringspliktige bredbåndstilgangsprodukter i engrosleddet i samsvar med vedlegg I, idet det tas hensyn til forskjeller i båndbredde og kvalitet på de ulike produktene som tilbys i engrosleddet.
36. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør analysere hvorvidt et krav om kostnadsorientering på leveringspliktige bredbåndstilgangsprodukter i engrosleddet er nødvendig for å oppnå virksom konkurranse i tilfeller der funksjonell atskillelse eller andre former for atskillelse har vist seg å effektivt sikre likeverdig tilgang. I mangel av kostnadsorientering bør nasjonale reguleringsmyndigheter overvåke prisfastsettelsen ved å gjennomføre en korrekt spesifisert marginiskvisundersøkelse.
37. Dersom nasjonale reguleringsmyndighetene finner at det i et gitt geografisk område er faktisk atskilt tilgang til fiberlinjen til operatøren med en sterk markedsstilling, og at slik tilgang sannsynligvis vil gi virksom konkurranse i senere ledd, bør nasjonale reguleringsmyndigheter vurdere å fjerne plikten til å gi bitstrømtilgang til engrosleddet i det aktuelle området.
38. Når det gjelder saminvesteringer, bør de nasjonale reguleringsmyndighetene følge prinsippene fastsatt i nr. 28 når de undersøker om det foreligger en sterk markedsstilling.
39. Gjeldende forpliktelser for operatører med en sterk markedsstilling med hensyn til marked 4 og 5 bør videreføres og bør ikke oppheves av endringer i eksisterende nettarkitektur og -teknologi, med mindre operatøren med en sterk markedsstilling og operatører som har tilgang til nettet til operatøren med en sterk markedsstilling, blir enige om en egnet migreringsstrategi. I mangel av en slik avtale bør nasjonale reguleringsmyndigheter sikre at alternative operatører informeres senest fem år før samtrafikkpunkter som aksesslinjesentraler eventuelt avvikles, idet det tas hensyn til nasjonale forhold der det er hensiktsmessig. Denne fristen kan være kortere enn fem år dersom fullstendig likeverdig tilgang tilbys på samtrafikkpunktet.
40. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør fastsette klare rammer for migreringen fra kobber- til fiberbaserte nett. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør sikre at systemer og framgangsmåter som innføres av operatøren med en sterk markedsstilling, herunder driftsstøttesystemer, er utformet på en måte som letter overgangen til NGA-baserte tilgangsprodukter for alternative operatører.
41. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør bruke sin myndighet i henhold til artikkel 5 i direktiv 2002/21/EF til å innhente opplysninger fra operatøren med en sterk markedsstilling om eventuelle planlagte endringer av nettet som kan virke inn på konkurransevilkårene i et bestemt marked eller delmarked. Når en operatør med en sterk markedsstilling planlegger å erstatte en del av sitt eksisterende kobberaksessnett med fiber og avvikle samtrafikkpunkter som er i bruk, bør nasjonale reguleringsmyndigheter i henhold til artikkel 9 nr. 1 i direktiv 2002/19/EF påse at foretak som har tilgang til nettet til operatøren med en sterk markedsstilling, får alle nødvendige opplysninger i god tid slik at de kan tilpasse sine egne nett og nettutbyggingsplaner. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør fastsette formatet og detaljnivået for slike opplysninger og sikre at de framlagte opplysningene behandles strengt fortrolig.
42. Denne rekommendasjon er rettet til medlemsstatene.

Utferdiget i Brussel, 20. september 2010.

Migrering

39. Gjeldende forpliktelser for operatører med en sterk markedsstilling med hensyn til marked 4 og 5 bør

For Kommisjonen

Neelie KROES

Visepresident

VEDLEGG I

Prisfastsettelsesprinsipper og risiko**1. FELLES PRINSIPPER FOR PRISFASTSETTELSE FOR TILGANG TIL NESTE GENERASJON AKSESSNETT (NGA)**

I henhold til artikkel 8 nr. 2 i direktiv 2002/21/EF skal nasjonale reguleringsmyndigheter fremme konkurranse innen levering av elektroniske kommunikasjonsnett, elektroniske kommunikasjonstjenester og tilknyttede ressurser og tjenester, blant annet ved å fremme effektive investeringer i infrastruktur. I henhold til artikkel 13 nr. 1 i direktiv 2002/19/EF skal nasjonale reguleringsmyndigheter ved fastsettelse av kostnadsgrunnlaget som skal brukes i forbindelse med forpliktelsene om kostnadsorientering vurdere om duplisering av den relevante infrastrukturen for tilgang til neste generasjon aksessnett er økonomisk gjennomførbart og virkningsfullt. Der dette ikke er tilfelle, er det overordnede målet å skape reelt like vilkår for det senere leddet til operatøren med en sterk markedsstilling og alternative nettoperatører. En ensartet reguleringsmetode kan derfor innebære at nasjonale reguleringsmyndigheter bruker forskjellige kostnadsgrunnlag for beregning av kostnadsorienterte priser for reproduserbare og ikke-reproduserbare ressurser, eller i det minste justerer parametrene som ligger til grunn for kostnadsberegningene i sistnevnte tilfelle.

I tilfeller der lønnsomheten ved investeringer i neste generasjon aksessnett avhenger av usikre faktorer som antakelser om betydelig høyere gjennomsnittlig inntekt per bruker eller økte markedsandeler, bør nasjonale reguleringsmyndigheter vurdere om kapitalkostnadene gjenspeiler den relativt høyere investeringsrisikoen sammenlignet med investering i eksisterende kobbernett. Det kan også brukes andre ordninger for å fordele investeringsrisikoen mellom investorer og tilgangssøkere, og for å fremme gjennomtrenging av markedet, for eksempel prisfastsettelse for langsiktig tilgang eller volumrabatter. Slike prisfastsettelsesordninger bør gjennomgå av den nasjonale reguleringsmyndigheten i samsvar med kriteriene fastsatt i avsnitt 7 og 8 nedenfor.

For å håndheve forpliktelsene om kostnadsorientering bør nasjonale reguleringsmyndigheter kreve atskilte regnskaper i henhold til artikkel 11 i direktiv 2002/19/EF. Det bør opprettes atskilte regnskaper for NGA-infrastrukturen og/eller tjenesteelementene det skal gis tilgang til, på en slik måte at den nasjonale reguleringsmyndighet kan i) identifisere kostnaden av alle eiendeler som er relevante for fastsettelse av prisene for tilgang (herunder endringer med hensyn til avskrivning og verdsetting), og ii) effektivt overvåke om operatøren med en sterk markedsstilling gir andre markedsdeltakere tilgang på samme vilkår og til samme priser som sitt eget senere ledd. Slik overvåking bør omfatte gjennomføring av marginskvisundersøkelser. For å unngå dobbelttelling bør kostnadene fordeles på grunnlag av objektive kriterier på de forskjellige engros- og sluttbrukerproduktene som beror på slike innsatsfaktorer.

Nasjonale reguleringsmyndigheter bør estimere marginale utgifter som er forbundet med å gi tilgang til de berørte ressursene. Slike kostnader gjelder bestilling og levering av tilgang til anleggsinfrastruktur eller fibernett, drifts- og vedlikeholdskostnader for IT-systemer samt driftskostnader forbundet med håndtering av produkter som tilbys i engrosleddet. Disse kostnadene bør fordeles forholdsmessig på alle foretak som har tilgang, herunder de senere leddene til operatøren med en sterk markedsstilling.

2. FASTSETTELSE AV PRISER FOR TILGANG TIL ANLEGGINFRASTRUKTUR

Operatøren med en sterk markedsstilling bør pålegges å gi tilgang til sin eksisterende anleggsinfrastruktur i marked 4 til kostnadsorienterte priser. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør regulere prisene for tilgang til anleggsinfrastruktur i tråd med metoden som brukes ved fastsettelse av priser for atskilt tilgang til kobberaksesslinjen. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør sikre at prisene for tilgang gjenspeiler de faktiske kostnadene til operatøren med en sterk markedsstilling. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør særlig ta hensyn til den aktuelle infrastrukturens faktiske levetid og mulige besparelser for operatøren med en sterk markedsstilling forbundet med utbyggingen. Prisene for tilgang bør gjenspeile den faktiske verdien av den berørte infrastrukturen, herunder avskrivning.

Når nasjonale reguleringsmyndigheter fastsetter prisen for tilgang til anleggsinfrastruktur, bør de ikke anse at risikoprofilen er forskjellig fra risikoprofilen for kobberinfrastruktur, med mindre operatøren med en sterk markedsstilling har måttet påta seg særlige anleggsrelaterte kostnader – utover de ordinære vedlikeholdskostnadene – for å bygge ut et neste generasjon aksessnett.

3. FASTSETTELSE AV PRISER FOR TILGANG TIL TERMINERINGSSEGMENTET I ET FTTH-NETT

Nasjonale reguleringsmyndigheter bør fastsette prisene for tilgang til forgreningspunktet i tråd med metoden som brukes for prisfastsettelse for atskilt tilgang til kobberaksesslinjen. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør sikre at prisene for tilgang gjenspeiler de faktiske kostnadene til operatøren med en sterk markedsstilling, herunder eventuelt en høyere risikopremie for å gjenspeile eventuelle ytterligere og kvantifiserbare risikoer som operatøren med en sterk markedsstilling påtar seg.

4. FASTSETTELSE AV PRISER FOR TILGANG TIL FIBERNETT VED HOVEDTILKNYTNINGSPUNKTET (MPoP) I ET FTTH-NETT (FIBERLINJE MED ATSKILT TILGANG)

Når nasjonale reguleringsmyndigheter fastsetter priser for atskilt tilgang til fiberlinjen, bør de inkludere en høyere risikopremie for å gjenspeile eventuelle ytterligere og kvantifiserbare investeringsrisikoer som operatøren med en sterk markedsstilling påtar seg. Risikopremien bør beregnes i samsvar med metoden fastsatt i avsnitt 6 nedenfor. Ytterligere prisfleksibilitet kan tillates i samsvar med avsnitt 7 og 8 nedenfor.

I tråd med prinsippet om likebehandling bør prisen som belastes det senere leddet til operatøren med en sterk markedsstilling være den samme som prisen som belastes tredjemenn.

5. FASTSETTELSE AV PRISER FOR TILGANG TIL DEN KOBBERBASERTE DELAKSESSLINJEN I ET FTTN-NETT

Nasjonale reguleringsmyndigheter bør pålegge kostnadsorientert tilgang til alle elementer som er nødvendige for atskilt tilgang til delakesslinjen, herunder tiltak knyttet til backhaul og ytterligere avhjelpende tiltak, som tilgang til samlokaliseringsressurser uten forskjellsbehandling, eller i mangel av slike, likeverdig samlokalisering.

De regulerte prisene for tilgang bør ikke være høyere enn den kostnad som påløper for en effektiv operatør. For dette formål kan nasjonale reguleringsmyndigheter vurdere å evaluere disse kostnadene ved bruk av «nedenfra-og-opp»-modellberegning eller referanseverdier, der slike er tilgjengelige.

Når nasjonale reguleringsmyndigheter fastsetter prisen for tilgang til den kobberbaserte delakesslinjen, bør de ikke anse at risikoprofilen er forskjellig fra risikoprofilen for eksisterende kobberinfrastruktur.

6. KRITERIER FOR FASTSETTELSE AV RISIKOPREMIEN

Investeringsrisiko bør belønnes med en risikopremie som inkluderes i kapitalkostnaden. Den på forhånd tillatte kapitalavkastningen på investeringer i neste generasjon aksessnett bør på den ene side gi foretakene tilstrekkelig oppmuntring til å investere (det vil si et tilstrekkelig høyt avkastningsnivå) og på den annen side fremme effektiv fordeling, bærekraftig konkurranse og størst mulig fordel for forbrukerne (det vil si et avkastningsnivå som ikke er urimelig høyt). Derfor bør nasjonale reguleringsmyndigheter, der det er berettiget, ta med, over hele investerings nedbetalingstid, et tillegg som gjenspeiler investeringsrisiko, i den beregningen av vektet gjennomsnittlig kapitalkostnad som nå foretas for å fastsette prisen for atskilt tilgang til den kobberbaserte linjen. Kalibreringen av inntektsstrømmene for beregning av vektet gjennomsnittlig kapitalkostnad bør ta hensyn til alle dimensjoner ved den investerte kapitalen, herunder passende arbeids- og byggekostnader, forventede effektivitetsgevinster og eiendelens sluttverdi, i samsvar med betraktning 20 i direktiv 2002/19/EF.

Nasjonale reguleringsmyndigheter bør anslå investeringsrisikoen blant annet ved å ta i betraktning følgende usikkerhetsfaktorer: i) usikkerhet knyttet til etterspørselen i sluttbruker- og engrosleddet, ii) usikkerhet knyttet til kostnadene ved utbygging, anleggsarbeider og prosjektledelse, iii) usikkerhet knyttet til den teknologiske utvikling, iv) usikkerhet knyttet til dynamikken i markedet og utviklingen i konkurransesituasjonen, som nivået av konkurranse på infrastruktur- og/eller kabelområdet, og v) makroøkonomisk usikkerhet. Disse faktorene kan forandre seg over tid, særlig som følge av at en stadig større del av etterspørselen i sluttbruker- og engrosleddet møtes. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør derfor gjennomgå situasjonen med jevne mellomrom og justere risikopremien ut fra variasjoner i ovennevnte faktorer.

Kriterier som tilstedeværelsen av storskalafordeler (særlig dersom investeringen foretas bare i byområder), høye markedsandeler i sluttbrukermarkedet, kontroll over viktig infrastruktur, besparelser med hensyn til driftsutgifter, inntekter fra salg av fast eiendom og privilegert tilgang til aksje- og gjeldsmarkeder vil kunne bidra til å redusere risikoen som operatøren med en sterk markedsstilling påtar seg i forbindelse med investering i neste generasjon aksessnett. Disse aspektene bør også med jevne mellomrom vurderes på nytt av nasjonale reguleringsmyndigheter i forbindelse med gjennomgåelsen av risikopremien.

Det ovennevnte gjelder særlig for investeringer i FTTH. Investeringer i FTTN, som er en delvis oppgradering av et eksisterende aksessnett (som for eksempel VDSL), har på den annen side vesentlig lavere risikoprofil sammenlignet med investeringer i FTTH, i det minste i tett befolkede områder. Særlig knytter det seg mindre usikkerhet til etterspørselen etter båndbredde som skal leveres via FTTN/VDSL, og de samlede kapitalkravene er lavere. Selv om regulerte priser på bredbåndstilgang i engrosleddet basert på FTTN/VDSL bør ta hensyn til den eventuelle investeringsrisikoen, bør denne risikoen ikke anses å være av samme størrelsesorden som risikoen forbundet med FTTH-baserte tilgangsprodukter i engrosleddet. Når nasjonale reguleringsmyndigheter fastsetter risikopremier for bredbåndstilgang i engrosleddet basert på FTTN/VDSL, bør de ta behørig hensyn til disse faktorene og i prinsippet ikke godkjenne ordningene for prisfastsettelse som er fastsatt i avsnitt 7 og 8 nedenfor. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør gjennomføre offentlig samråd om metoden for fastsettelse av risikopremien.

7. KRITERIER FOR VURDERING AV FASTSETTELSE AV PRISER FOR LANGSIKTIG TILGANG TIL FTTH-NETT

Risikojusterte tilgangspriser basert på langsiktig tilgang kan variere avhengig av hvilken varighet tilgangsforsikringsforpliktelsene er inngått for. Langsiktige tilgangskontrakter vil generelt medføre lavere pris per aksesslinje enn kortsiktige tilgangskontrakter. Prisene for langsiktig tilgang bør bare gjenspeile investorens risikoreduksjon og kan derfor ikke være lavere enn den kostnadsorienterte prisen uten tillegg av noen risikopremie som gjenspeiler investeringens systemrisiko. Ved langsiktige kontrakter ville nye operatører få full kontroll over fysiske eiendeler, noe som også vil gi dem mulighet til å handle på annenhåndsmarkedet. Kortsiktige kontrakter ville tilbys uten langsiktige forpliktelser og derfor normalt ha høyere pris per aksesslinje, med tilgangspriser som gjenspeiler den potensielle verdien forbundet med fleksibiliteten ved denne typen tilgang som kommer tilgangssøkeren til gode.

Fastsettelse av priser for tilgang på lang sikt kan imidlertid misbrukes av operatører med en sterk markedsstilling, som over tid kan selge sine sluttbrukertjenester til priser som er lavere enn prisene for sine regulerte tjenester til engrosleddet (ettersom de ville gi sitt eget sluttbrukerledd lave priser for langsiktige forpliktelser) og på den måten lukke markedet. Videre vil risikoen være høyere for alternative tilbydere med mindre kundegrunnlag og uklare forretningsutsikter. De vil kanskje ikke være i stand til å forplikte seg til å kjøpe tilgang over en lang periode. Dermed kan de bli nødt til å utsette investeringen og kjøpe regulert tilgang på et senere tidspunkt.

Av disse grunner vil fastsettelse av priser for tilgang på lang sikt kunne godtas bare dersom nasjonale reguleringsmyndigheter sikrer at følgende vilkår er oppfylt:

- a) prisene for langsiktige forpliktelser gjenspeiler bare investorens risikoreduksjon, og
- b) det er en tilstrekkelig margin mellom engros- og sluttbrukerprisene over et passende tidsrom til at en effektiv konkurrent kan etablere seg i senere markedsledd.

8. KRITERIER FOR VURDERING AV VOLUMRABATTER FOR FTTH-NETT

Risikojusterte tilgangspriser basert på volumrabatter gjenspeiler det faktum at investeringsrisikoen blir mindre jo flere fiberlinjer som allerede er solgt i et gitt område. Investeringsrisikoen er nært knyttet til antallet fiberlinjer som blir stående ubrukt. Jo høyere andelen brukte fiberlinjer er, jo lavere er risikoen. Prisene for tilgang vil derfor kunne variere avhengig av hvilket volum som kjøpes. Det bør tillates ett enkelt rabattnivå som tilbys til alle berettigede operatører til samme pris per linje. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør identifisere hvilket linjevolum som skal gi rett til denne volumrabatten, idet de tar hensyn til anslått minste driftsnivå en tilgangssøker trenger for å kunne konkurrere effektivt i markedet, og behovet for å opprettholde en markedsstruktur med et tilstrekkelig antall berettigede operatører til å sikre virksom konkurranse. Volumrabatten bør bare gjenspeile investorens risikoreduksjon og kan derfor ikke resultere i tilgangspriser som er lavere enn den kostnadsorienterte prisen uten tillegg av noen risikopremie som gjenspeiler investeringens systemrisiko. Ettersom risikopremien normalt bør minske i takt med at den totale etterspørselen i sluttbruker- og engrosleddet dekkes i stadig høyere grad, bør volumrabatten også minske tilsvarende og er kanskje ikke lenger berettiget når dekningen av etterspørselen i sluttbruker- og engrosleddet har nådd et høyt nivå.

Nasjonale reguleringsmyndigheter bør bare godta en volumrabatt dersom følgende vilkår er oppfylt:

- a) ett enkelt volumrabattnivå beregnes for hvert område, hvis størrelse fastsettes av den nasjonale reguleringsmyndighet ut fra nasjonale forhold og nettarkitekturen, og gjelder likt for alle tilgangssøkere som er villige til å kjøpe minst det linjevolumet som gir rett til rabatten,
- b) volumrabatten gjenspeiler bare investorens risikoreduksjon og
- c) det er en tilstrekkelig margin mellom engros- og sluttbrukerprisene over et passende tidsrom til at en effektiv konkurrent kan etablere seg på markedet.

VEDLEGG II

Anvendelse av likeverdighetsprinsippet på tilgang til anleggsinfrastrukturen til operatøren med en sterk markedsstilling med henblikk på utbygging av neste generasjon aksessnett

1. LIKEVERDIGHETSPRINSIPPET

Tilgang til anleggsinfrastrukturen til operatøren med en sterk markedsstilling kan være en viktig del av utbyggingen av neste generasjon aksessnett. For å skape like vilkår for de nye operatørene og operatøren med en sterk markedsstilling er det viktig at slik tilgang blir gitt på et helt likeverdig grunnlag. Nasjonale reguleringsmyndigheter bør kreve at operatøren med en sterk markedsstilling gir tredjemann tilgang til sin anleggsinfrastruktur på samme vilkår som interne tilgangssøkere. Særlig bør operatøren med en sterk markedsstilling dele alle nødvendige opplysninger om infrastrukturens egenskaper og anvende de samme framgangsmåter for bestilling og levering av tilgang. Standardtilbud og tjenestenivåavtaler bidrar til å sikre korrekt anvendelse av likeverdighetsprinsippet. På den annen side er det viktig at operatøren med en sterk markedsstilling ikke benytter seg av asymmetrisk kunnskap om utbyggingsplanene til tredjemenn som søker tilgang, for å oppnå urimelige forretningsmessige fordeler.

2. OPPLYSNINGER OM ANLEGGSFRASTRUKTUREN OG FORGRENINGSPUNKTENE

Operatøren med en sterk markedsstilling bør gi tredjemenn som søker tilgang, samme opplysninger om anleggsinfrastruktur og forgreningspunkter som de som er tilgjengelige internt. Disse opplysningene bør omfatte både hvordan anleggsinfrastrukturen er organisert, og de tekniske egenskapene til de forskjellige delene infrastrukturen består av. Det bør gis opplysninger om den geografiske plasseringen av disse delene, herunder kabelrør, master og andre fysiske eiendeler (for eksempel vedlikeholdsrom) samt om tilgjengelig plass i kabelrør. Det bør også gis opplysninger om den geografiske plasseringen av forgreningspunkter og en liste over tilknyttede bygninger.

Operatøren med en sterk markedsstilling bør spesifisere alle regler for intervensjon og tekniske vilkår for tilgang til og bruk av anleggsinfrastrukturen, forgreningspunktene og de forskjellige delene infrastrukturen består av. De samme reglene og vilkårene bør gjelde for tredjemenn som søker tilgang, som for interne tilgangssøkere.

Operatøren med en sterk markedsstilling bør ha på plass verktøy som sikrer god tilgang til opplysninger, for eksempel lett tilgjengelige kataloger, databaser eller nettportaler. Opplysningene bør ajourføres jevnlig for å ta hensyn til endringer i og utviklingen av infrastrukturen og andre opplysninger som samles inn, særlig i forbindelse med fiberutbyggingsprosjekter i regi av operatøren med en sterk markedsstilling eller andre tilgangssøkere.

3. BESTLLING OG LEVERING AV TILGANG

Operatøren med en sterk markedsstilling bør innføre alle nødvendige framgangsmåter og regler for å sikre effektiv tilgang til og bruk av anleggsinfrastrukturen, forgreningspunktene og de forskjellige delene infrastrukturen består av. Særlig bør operatøren med en sterk markedsstilling stille til rådighet for tredjemenn som søker tilgang, likeverdige ende-til-ende-systemer for bestilling, levering og feilhåndtering som dem som stilles til rådighet for interne tilgangssøkere. Dette bør omfatte tiltak for å redusere overbelastningen i kabelrør som er i bruk.

Når tredjemenn som søker tilgang, anmoder om opplysninger om, tilgang til og bruk av anleggsinfrastrukturen, forgreningspunktene og de forskjellige delene infrastrukturen består av, bør anmodningene behandles innenfor samme tidsfrister som tilsvarende anmodninger fra interne tilgangssøkere. Det bør også gis det samme grad av innsyn i behandlingen av anmodningene, og negative svar bør være objektivt begrunnet.

Operatøren med en sterk markedsstilling bør registrere opplysninger om behandlingen av anmodninger i sine informasjonssystemer og gjøre disse opplysningene tilgjengelige for den nasjonale reguleringsmyndighet.

4. TJENESTENIVÅINDIKATORER

For å sikre likeverdig tilgang til og bruk av anleggsinfrastrukturen til operatøren med en sterk markedsstilling bør det fastsettes og beregnes tjenestenivåindikatorer for både interne tilgangssøkere og tredjemenn som søker tilgang. Tjenestenivåindikatorene bør måle hvor raskt operatøren med en sterk markedsstilling utfører de handlinger som er nødvendige for å gi tilgang til sin anleggsinfrastruktur. Mål for tjenestenivå bør avtales med tilgangssøkere.

Tjenestenivåindikatorene bør omfatte behandlingstider for anmodninger om opplysninger om tilgjengeligheten av infrastrukturdelene, herunder kabelrør, master, andre fysiske eiendeler (for eksempel mannhull) eller forgreningspunkter, behandlingstider for spørsmål angående muligheten for bruk av infrastrukturdelene, mål på hvordan anmodninger om tilgang til og bruk av infrastrukturdelene behandles, og mål på hvordan feilrettingsprosesser håndteres.

Beregningen av tjenestenivåindikatorerne bør foretas med jevne mellomrom og legges fram for tredjemenn som søker tilgang. Den nasjonale reguleringsmyndighet bør kontrollere at tjenestenivåene som leveres til tredjemenn som søker tilgang, tilsvarer tjenestenivåene som leveres internt av operatøren med en sterk markedsstilling. Operatøren med en sterk markedsstilling bør forplikte seg til å gi en passende kompensasjon dersom målene for tjenestenivå som er avtalt med tredjemenn som søker tilgang, ikke oppnås.

5. STANDARDTILBUD

De forskjellige elementene som kreves for å gi likeverdig tilgang til anleggsinfrastrukturen til operatøren med en sterk markedsstilling, bør offentliggjøres i et standardtilbud, dersom en tilgangssøker har anmodet om et slikt tilbud. Standardtilbudet bør minst inneholde relevante framgangsmåter og verktøyer for innhenting av opplysninger om anleggseiendeler, beskrive vilkårene for tilgang til og bruk av de forskjellige delene anleggsinfrastrukturen består av, beskrive framgangsmåten og verktøyene for bestilling og levering av tilgang og feilhåndtering og fastsette mål for tjenestenivåer og sanksjoner ved manglende oppfyllelse av disse tjenestenivåene. Levering av intern tilgang bør være basert på de samme vilkårene som dem som er angitt i standardtilbudet gitt til tredjemenn som søker tilgang.

6. DEN NASJONALE REGULERINGSMYNDIGHETS OVERVÅKING

Nasjonale reguleringsmyndigheter bør sikre at likeverdighetsprinsippet anvendes korrekt. For dette formål bør de sikre at det på anmodning gis et standardtilbud om tilgang til anleggsinfrastrukturen til tredjemenn som søker tilgang, innen rimelig tid. I tillegg til rapporter om tjenestenivå bør nasjonale reguleringsmyndigheter også sikre at operatører med en sterk markedsstilling registrerer alle elementer som er nødvendige for å kontrollere at kravet om likeverdig tilgang overholdes. Disse opplysningene bør gjøre det mulig for nasjonale reguleringsmyndigheter å gjennomføre regelmessige kontroller for å verifisere at operatøren med en sterk markedsstilling overholder det påkrevde opplysningsnivå overfor tredjemenn som søker tilgang, og at framgangsmåtene for bestilling og levering av tilgang anvendes korrekt.

I tillegg bør nasjonale reguleringsmyndigheter sikre at det er på plass en rask framgangsmåte for behandling av tvister i ettertid.

7. ASYMMETRISKE OPPLYSNINGER

Den etablerte operatøren har forhåndskunnskap om utbyggingsplanene til tredjemenn som søker tilgang. For å forhindre at slike opplysninger blir brukt for å oppnå et urettmessig konkurransefortrinn, bør operatøren med en sterk markedsstilling som har ansvar for driften av anleggsinfrastrukturen, ikke videreformidle slike opplysninger til sitt eget sluttbrukerledd.

Nasjonale reguleringsmyndigheter bør minst sikre at personer som deltar i virksomheten til sluttbrukerleddet til operatøren med en sterk markedsstilling, ikke kan delta i de selskapsstrukturene til operatøren med en sterk markedsstilling som har direkte eller indirekte ansvar for å administrere tilgang til anleggsinfrastrukturen.
